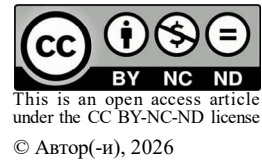

Руслан БЕДНАРЧУК

аспірант кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, м. Дрогобич, Україна
e-mail: historyuabr@gmail.com

Образ правління князя Романа Мстиславича у Галицько-Волинському князівстві та боротьби за його спадок у дослідженнях Фелікса Конечного

Анотація. Метою статті є всебічне вивчення образу історії правління князя Романа Мстиславича у Галицько-Волинській державі та боротьби за його спадок у першій третині XIII ст., відображеного у працях польського історика Фелікса Конечного. **Методологічну основу** дослідження складають принципи історизму, об'єктивізму й опори на джерельному матеріалі, у їх поєднанні із застосуванням загально- та спеціально-наукових методів роботи, а саме історіографічного аналізу та синтезу, генетичного, історико-порівняльного та біографічного методів, критики історичних джерел. **Наукова новизна** статті полягає у тому, що у ній вперше у вітчизняних історіографічних студіях розглядається специфіка наукових підходів польського дослідника Ф.Конечного до зображення постаті князя Романа Мстиславича та історичних процесів, що розгорталися на теренах Галичини та Волині в першій третині XIII ст. **У підсумку** відзначено, що історія правління князя Романа Мстиславича та боротьби за його спадок посідали помітне місце у дослідженнях Ф.Конечного історичних процесів, що розгорталися у Східній та Центральній Європі. Галицько-волинського правителя польський історик здебільшого зображав в образі східного деспота й кривавого варвара, що загрожував європейській цивілізації яку, на його думку, уособлювала Польща. Натомість польських правителів ображалось як шляхетних борців за правду й сюзеренів західних земель Русі, долю яких вони постійно вирішували. Таким чином відзначено, що в історичних дослідженнях Ф.Конечного помітна його значна схильність до конструювання узагальнень та спроб визначити загальні закономірності, що були побудовані на вибірковому ставленні до фактів та їх однобокому трактуванні. Даний підхід дозволяє Ф.Конечному будувати доволі стрункі концепції історичного розвитку, що, втім, часто мало своєю зворотною стороною спрощення та викривлення історичної реальності. Помітною є схильність дослідника до інтерпретації подій та процесів крізь призму право-націоналістичних поглядів й навіть упередженого расового підходу, що був елементом розробленої ним цивілізаційної теорії.

Ключові слова: Ф.Конечний, польська історична наука, історіографія, Галицько-Волинська держава, князь Роман Мстиславич.

Ruslan BEDNARCHUK

Postgraduate Student of the World History and Special Historical Disciplines Department, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Drohobych, Ukraine, ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6220-1753>, e-mail: historyuabr@gmail.com

THE IMAGE OF THE RULE OF PRINCE ROMAN MSTISLAVICH IN THE GALICH-VOLYN PRINCIPALITY AND THE STRUGGLE FOR HIS INHERITANCE IN THE RESEARCH OF FELIKS KONECHNY

Abstract. The purpose of the article is a comprehensive study of the image of the history of the reign of Prince Roman Mstislavich in the Galicia-Volyn state and the struggle for his inheritance in the first third of the 13th century reflected in the works of the Polish historian Felix Konechny. **The methodological basis** of the study is the general scientific principles of historicism, objectivism and reliance on source material, combined with the use of general and special scientific methods of work, namely historiographic analysis and synthesis, genetic, historical-comparative and biographical methods, criticism of historical sources. **The scientific novelty** of the article lies in the fact that for the first time in domestic historiographic studies, the specificity of the scientific approaches of the Polish researcher F. Konechny to the depiction of the figure of Prince Roman Mstislavich and the historical processes that unfolded in the territories of Galicia and Volhynia in the first third of the 13th century is considered. **As a result**, it is noted that the history of the reign of Prince Roman Mstislavich and the struggle for his inheritance occupied a prominent place in F. Konechny's reflections on the historical processes that unfolded in Eastern and Central Europe. The Polish historian mostly portrayed the Galician-Volhynian ruler in the image of an eastern despot and a bloody barbarian who threatened European civilization in the image of Poland. In turn, the Polish rulers were portrayed as noble fighters for truth and suzerains of the western lands of Rus, whose fate they constantly decided. Thus, it is noted that in the historical studies of F. Konechny, his significant tendency to construct generalizations and attempts to determine general patterns is noticeable, which were built on a selective attitude to facts and their rather one-sided interpretation. This approach allowed F. Konechny to build quite coherent concepts of historical development, which, however, often had its downside of simplification and distortion of historical reality. The researcher's tendency to interpret events and processes through the prism of his own right-nationalist views and even a biased racial approach, which was an element of the civilizational theory he developed, is noticeable.

Keywords: F. Konechny, Polish historical science, historiography, Galician-Volyn state, Prince Roman Mstislavich.

Постановка проблеми. Історія України завжди була вагомим елементом історіографічної спадщини сусідів українського народу, із якими їх поєднувало багато сторінок спільного історичного минулого. Також для представників інших народів важливим було вивчення історичних процесів, що проходили на українських землях, які слугували як порівняльний матеріал для їх співставлення із суспільно-політичним розвитком у їх батьківщинах. Чільну увагу дослідників привертала зокрема епоха середньовіччя, коли зароджувались та формувалися державницькі традиції, закладалися підвалини національно-культурних особливостей європейських народів. У студіях над періодом Високого Середньовіччя в історії Центральної та Східної Європи однією із помітних проблем є вивчення спроби відбудови єдиної руської державності на українських землях, здійсненої князем Романом Мстиславичем на зламі XII та XIII ст. Постать князя відіграла свою роль в історії народів регіону й привертала увагу іноземних дослідників. Зокрема його діяльність активно вивчали представники польської історичної науки, для яких історія контактів між князями із династій П'ястів та Рюриковичів була невід'ємним елементом пізнання особливостей розвитку середньовічної польської державності. Одним із таких знакових дослідників історії Русі та творцем особливої цивілізаційної теорії, що працював у період із кінця XIX й до Другої світової війни був Фелікс Конечний. Вивчення його доробку у сфері студій над історією руської державності, а особливо Галицько-Волинського князівства, розкриває важливу сторону польських поглядів на минуле українського народу та польсько-українських взаємин, що пройшли крізь призму націоналістичної ідеології, симпатиком якої був і Ф. Конечний.

Мета дослідження полягає у всебічному вивченні образу історії правління князя Романа Мстиславича у Галицько-Волинській державі та боротьби за його спадок у першій третині XIII ст. відображеного у працях польського історика Фелікса Конечного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських науковців досліджували підходи Ф. Конечного до вивчення окремих проблем історії Руської держави Т. Гриневич [1; 2] та Ю. Беднарчук [3; 4]. Серед їх публікацій слід виділити статтю Т. Гриневича, у якій дослідник розглянув цілісність історіографічного образу минулого України у творчості Ф. Конечного [5]. Втім, у даних працях увага була зосереджена на оцінках науковцем подій X–XII ст. й оминались відображення у працях польського вченого правління у Галицько-Волинській державі Романа Мстиславича та період боротьби за його спадок, що велася у першій третині XIII ст. Різноманітні аспекти наукової біографії та особливостей творчості історика вивчали польські дослідники. Докладне загальне дослідження біографії науковця та його наукової кар'єри здійснив Пйотр Білінський [6], натомість Катажина Блаховська [7] проаналізувала специфіку його студій на історичною русистикою. Також цікавим є вивчення образу «чужого» у працях науковця, які розглянула Й. Кольбушевська [8]. Особливості цивілізаційної теорії Ф. Конечного досліджували Мечислав Куріанський [9] та Ян Скочинський [10]. У свою чергу, Віталій Тельвак у низці монографічних і статейних досліджень торкався дискусій польських та українських істориків довкола ряду проблем давньоруської історії [11–22]. Однак, попри наявність вказаних вище публікацій, на сьогодні образ історії правління Романа Мстиславича у Галицько-Волинській державі та боротьби за його спадок, відображений у творчості Ф. Конечного до сьогодні спеціально не досліджувався.

Виклад основного матеріалу. Важливий представник краківського та віленського наукового середовища Ф. Конечний (1862–1949) був відомий своїм значним доробком у студіях над історією Руської держави та князівств, що з'явилися у наслідок її розпаду. Основною, найбільш докладною та багатою на висвітлення різноманітних фактів, є його праця «Історія Росії», з якої у світ вийшов лише перший том, що хронологічно охоплює період від зародження держави Рюриковичів до 1449 р. [23]. Вчений також був автором стислого викладу «Історія Росії від найдавніших до найновіших часів», у якій були відображені як основні історичні факти та процеси, так й теоретичні узагальнення історика над минулим Росії [24]. Окрім спеціальних праць, основна увага у яких зосереджувалася на історії руської державності, суспільно-політичних, економічних та культурно-національних процесів, Ф. Конечний висвітлював ряд аспектів з минулого Галицько-Волинського князівства й у своїх дослідженнях історії Польщі, де дані події вивчалися крізь призму їх зв'язків із історичним розвитком польського народу [26]. Відзначимо, що науковець також був творцем власної цивілізаційної теорії існування людства у часі та просторі, у якій були висвітлені і його візії на формування та особливості розвитку цивілізаційних процесів на українських землях [27; 28; 29]. Принагідно слід наголосити, що значний вплив на його погляди здійснили ідеї польського правого націоналістичного політичного спектру, яким дослідник симпатизував і крізь призму яких часто й сам зображував історичні процеси як на українських землях, так й масштабі цілої Європи та світової історії.

Із позицій польського націоналізму, у возіях творців якого постійно підкреслювалась польська перевага та значимість у світі, Ф. Конечний зобразив історію утворення Галицько-Волинського князівства. У його висвітленні об'єднання західних руських князівств фактично виступає результатом дій польських політичних еліт. Історик вважав, що після смерті Володимира Ярославовича саме малопольському князеві Лешку Білому та його воеводам належало вирішувати долю Галицького князівства, що залишилося без володаря. Це він пояснював уже традиційним для тогочасної польської науки підходом, що диктував розглядати західноукраїнський регіон як територію до якої Польща має «особливе історичне право», а руських правителів регіону – васалами П'ястів, над якими вони мають верховну владу й вирішують їх долю. Також він вважав, що і сам попередній князь Володимир Ярославович панував у Галичі із 1189 р. під польським верховним пануванням [23, с. 219]. Так дослідник називав Романа Мстиславича «відповідним кандидатом на трон», що тоді відповідав польським інтересам, адже був двоюрідним братом Лешка Білого, якого уже давніше поляки садили на галицькому престолі й котрий нібито був їх васалом.

Поруч із цим Ф. Конечний стверджував, що самі мешканці Галичини не бажали мати у себе правителем жодного руського князя, а лише прагнули приєднати своє князівство до Сандомирського князівства Лешка Білого [23, с. 220]. У таких своїх твердженнях історик посилався на свідчення польського хроніста Вінцента Кадлубка, твори якого відомі своїм перекрученням історичних фактів на догоду його патронам із польської князівської династії й який видумав міфічну історію Великої Лехії, яка є головним сучасним польським історичним міфом у середовищі т. зв. криптоісториків із їх псевдоісторичними історіями могутнього народу лехитів у часи стародавньої історії. Ф. Конечний вважав, що П'ясти в 1199 р. мали можливість «повернути» собі Червенські городи, однак їм у цьому перешкодила Угорщина. Не маючи змоги протистояти могутнім угорцям, Лешек змушений був об'єднатися із Романом й після відбиття ворожого вторгнення передав Галичину волинському князеві «як своєму леннику» [23, с. 220].

Успіхи Романа Мстиславича у творенні потужної Галицько-Волинської держави Ф. Конечний обумовлював виключно «польською протекцією» [23, с. 220]. Зростання такої могутності Романа, як вважав дослідник, було вигідним для Польщі перш за все по причині того, що консолідація руських земель під владою одного правителя забезпечувала відсутність на цих територіях міжусобних династичних війн. У баченні історика це знімало із Польщі, як нібито відповідального протектора цих земель, необхідності втручатися у ці конфлікти й водити туди свої війська для наведення порядку. Поруч із цим польські еліти нібито розраховували мати у Романі вірного могутнього васала, якого малопольські еліти могли б використовувати у боротьбі проти своїх суперників у середині Польщі.

Просякнутий антиукраїнськими упередженнями та тенденційним вибором й перекученням свідчень історичних джерел Ф. Конечний створив власний образ Романа Мстиславича. Так наперекір тексту Галицько-волинського літопису, який прославляв першого галицько-волинського князя, а також свідцтвам решти руської літописної традиції й сприйняття його особи у автора руського епосу «Слова про Ігорів похід», історик прямо наголошував, що він «в руських джерелах залишив після себе ненависну пам'ять як про насильника, якого панування було важким ярмом для підданих» [23, с. 221].

Відзначимо, що у баченні Ф. Конечного, згідно із його цивілізаційною теорією, усі представники середньовічного руського народу зображались втіленням різноманітних негативних рис нібито увібраних ними від ворожих до Західної Європи (та Польщі, як чи не зразкової продовжувачки її цивілізаційної традиції) цивілізацій Візантії та туранських степових народів [29]. Від першої руси нібито успадкували деспотичну владу своїх володарів, преклоніння перед нею й рабське становище, інтриганства, православний фанатизм й добровільне занурення у цивілізаційний застій й ворожість до поступу. Натомість у тюркських кочовиків вони запозичили варварську войовничість, кровожерливість, постійне бажання жити лише за рахунок грабунку, погорду до справжнього державного будівництва, відсутність духовних цінностей й взагалі бажання руйнувати усі цивілізаційні здобутки. Поруч із цим польський теоретик усі політичні еліти Русі розглядав як наступників прибулих із Скандинавії варягів/норманів, що у його зображенні поставали особами позбавленими державотворчих устремлінь й такими, якими керувало лише бажання здобути військову здобич чи вести далекоюсяжну торгівлю. Так усіх правителів Русі до XI ст. включно він бачив як творців у Східній Європі лише бази для реалізації їх буцімто всезагальної мрії – переселення усіх русів на терени Візантії – тобто таких, що цілком не дбали про якесь облаштування на землях Русі, організації там держави чи здійснення заходів

для їх розвитку. Продовжувачами, часто у вигляді інстинктивного прояву такого спадку «по крові», він нерідко бачив й правителів із династії Рюриковичів уже й в XII чи XIII ст. Подібним недалекоглядним володарем, яким керували його кровожерливі інстинкти, Ф. Конечний зображав й Романа Мстиславича.

Щоб підкреслити «тюркський елемент» в особі князя Романа Ф. Конечний робив наголоси на його союзах із половцями й стверджував, що саме кочовиків він використовував для захоплення Києва в 1202 та 1204 р. Для зображення його як фактично такого ж, як й половці, просякнутого кочовими традиціями варвара історик стверджував, що Роман цілком не жалів стародавньої столиці Русі й «віддав його на ласку пожежі» [23, с. 221]. Як і в зображенні степовиків (а у пізнішому й українських козаків) чи русів-варягів Ф. Конечний намагався показати Романа позбавленим будь-яких рис державного можа й будівничого держави й тому оцінював походи на Київ, не як бажання створити якомога більший власний князівський домен, а «лише справою войовничих амбіцій й приватних сімейних поррахунків із тестем – а не політичною акцією, спрямованою на утворення з південної Русі однорідної держави й відновлення могутності Києва» [23, с. 221]. У підсумку він оцінював київські походи галицько-волинського князя «не інакше, як тільки одних із переліку нескінченних грабіжницьких походів Рюриковичів, що навзаєм один-одного грабували на протязі цілих століть».

Ще іншим доказом «відсутності у Романа політичного мислення» Ф. Конечний бачив його військові кампанії проти Польщі. Відзначимо, що при загальній негативній оцінці представників династії Рюриковичів, у історика все ж існувала й певна градація на більш та менш негативних у його зображенні персоналій. Критерієм у даному випадку було ставлення руських правителів до Польщі чи католицької віри. Так у його баченні у певній мірі розумними й дбайливими правителями були лише ті Рюриковичі, які підтримували тісні зв'язки із Польщею й намагались слідувати у фарватері політики правителів із династії П'ястів, а ще більш далекоглядними – ті, хто намагались прийняти католицизм. Такими більш позитивними у його зображенні були Святополк Окаянний, Ізяслав Ярославич чи Святополк II Ізяславич, натомість негативними, позбавленими політичних талантів – Ярослав Мудрий чи Володимир Мономах. Подібно й Роман Мстиславич у Ф. Конечного постає як невдячний зрадник Польщі, «якій він завдячував усе чим володів» [23, с. 221]. Князеві він приписував повну відсутність політичного чуття й вважав, що він за жодних обставин не міг здобути над нею перемогу й приєднати до своїх володінь частину її території. Й навпаки – будь-яка ворожа політика, щодо держави П'ястів могла принести йому виключно шкоду й поразку. Дані погляди вченого виходили із парадигми, яку багато польських істориків поставили собі аксіомою – про могутність та непереможність Польщі у стосунку до Русі. Подібні ідеї проявлялися й у Конечного, що у своїй цивілізаційній теорії пропагував ідею цивілізаційної вищості поляків над руським народом й боротьби між цивілізаціями, у якій мали перемогти ці «вищі» народи. Поруч із цим усю військову політику Романа в кінці його панування спрямовану проти Польщі дослідник характеризував як звичайні «бездумні грабіжницькі набіги», за які князь поплатився смертю у битві під Завихостом. Саме це збройне зіткнення він характеризував як «славетне» у історії польського народу [23, с. 221].

У підсумку можемо ствердити, що бачення Ф. Конечним постаті князя Романа Мстиславича було подиктоване його ідеями, що закладали оцінку усіх представників еліт середньовічної Руської держави, а також визначних постатей пізнішого українського народу, крізь призму його цивілізаційної теорії. Персоналії, що належали до Русі, а отже, у його баченні, до чужої Західній європейській цивілізації й сповненої варварських й деспотичних характеристик, мали зображуватись як негативні персоналії, з набором таких негативних, притаманних представникам руського народу, рис – кровожерливості, войовничості, зрадливості, відсутності державотворчих талантів. Під такий образ історик сміливо підбирав й довільно трактував факти й нерідко значно їх переінакшував.

Ф. Конечний вважав, що боротьба за спадок по Роману Мстиславичу, яка по його оцінках безперервно тривала 30 років, була настільки тривалою, бо жодна із ворогуючих сторін на володіла настільки переважаючими силами, щоб остаточно здолати суперників й встановити свою беззаперечну владу. Попри твердження, що у Галичі у цей період «князі змінювалися із року у рік», вчений відзначив, що найдовше серед них утрималися Ігоревичі й вказав період з 1206 до 1211 р. Самих князів, нащадків чернігівського та новгород-сіверського князя Ігоря Святославича, героя боротьби із половцями та «Слова про Ігорів похід», дослідник чи через помилку, чи свідомо намагаючись применшити їх постаті називав «синами дрібного князика Ігоря путивльського з

над річки Сейм, притоки Десни» [23, с. 221]. Таким чином відомого князя Ігоря він характеризував лише за його володінням Путивлем у дитинстві, фактично тоді у ролі ставленика його батька чернігівського князя Святослава Ольговича, й не згадував про його володіння Черніговом, як одним із провідних центрів Русі. Не згадував він й про спадкові права Ігоревичів, як нащадків Ростиславичів по кужелю, на галицький престол.

Значно більше уваги Ф. Конечний присвячував боротьбі за Галич між Угорським королівством та сандомирсько-малопольськими князями. Такі акценти були обумовлені не лише зацікавленнями науковця до ролі Польщі у цих подіях, але й мотивовані його підходом до минулого, що здійснювався крізь призму його цивілізаційних теорій. В наголосі на роль Польщі та Угорщини у подіях боротьби на землях Галицько-Волинської держави історик хотів показати процес залучення галицько-волинських земель в орбіту Західноєвропейської цивілізації, від якої її буцімто відірвали Рюриковичі, які її завоювали, запровадили там візантійське православ'я й включили в середовище чужого їм східноєвропейського цивілізаційного простору. Ф. Конечний традиційно підкреслював сюзеренітет польських правителів над регіоном й намагався показати Лешка Білого як доброчинця самого краю, так й нащадків Романа Мстиславича – Данила й Василька [23, с. 221]. Так, історик вказував, що Романовичі змогли втриматись на Волині лише завдяки польській допомозі. Він зазначав, що польські П'ясти постійно намагались утвердити в Галичі васального їм Данила й захищали його інтереси від агресивних дій руських князів, зокрема Ігоревичів, та угорських Арпадів. Таким чином, Ф. Конечний зображав польських правителів не лише як захисників польських інтересів на Сході, опікунів над Червоною Руссю, як нібито «корінною польською землею», але й борцями за справедливість, чесних та самовідданих опікунів своїх родичів малолітніх князів, за що ці в пізнішому мали їм (як завжди, у баченні Конечного, робили руси у стосунку до поляків) відплатити чорною невдячністю.

Поруч із цим Ф. Конечний зображав польських та угорських володарів не стільки частими союзниками, як скоріш такими, що у цей період були екзистенційними суперниками Польщі. Так, зображаючи польські збройні інтервенції в Галичину як повністю відповідні до інтересів та бажань місцевого населення, угорські походи він змальовував як втілення виключно загарбницької політики Корони Святого Стефана. Аргументом для історика тут слугували не лише факти встановлення на галицькому престолі представників династії Арпадів чи спроби приєднати край до Угорського королівства, але й поява за угорського сприяння титулу *rex Galiciae et Lodomeriae* [23, с. 221]. Хоча він змушений був визнати, що перетворення Галицько-Волинської держави у королівство, як частину правово-політичного простору Європи, а сам статус королівства, як «символ Заходу та латинської культури», а отже й приєднання до західноєвропейського цивілізаційного простору, але все ж намагався надати цій події темного відтінку. Історик стверджував, що «це був загарбницький титул, не пов'язаний безпосередньо із інтересами суспільства, чисто династичний й такий, що тягнув за собою насильство, щоб не залишитись лише формальним титулом» [23, с. 222]. У даному випадку згадаємо, що королівський титул для польських правителів, у баченні Ф. Конечного, був вкрай важливий для самого польського суспільства та його поступу, натомість він відкидав таку цінність його для галичан. Аналогічні оцінки королівського титулу в Галицько-Волинській державі дослідник поширював не лише на його використання угорцями, але й руськими правителями із династії Рюриковичів – Данилом Романовичем та його наступниками. Такий підхід зумовлювався тезою, яку намагався транслювати вчений, згідно якої населення руських земель могло здобути королівську гідність лише через польських правителів. Лише вони, у його баченні, моли принести на Русь блага цивілізації Заходу, натомість усі інші робили це або у невідповідний спосіб (угорці), або взагалі були нездатні за своєю природою стати його носіями (русини). Також варто вказати, що й самих угорців в епоху середньовіччя, навіть в XIII ст., Ф. Конечний зображав як неповноцінних представників Західної цивілізації й намагався показати їх як наслідників Туранської цивілізації великого степу, що носили у собі багато рис, неповноцінних на його думку, варварських кочових народів.

Дослідник також наголошував, що титул «короля Галичини та Лодомерії» в історії та долі Польщі «мав ще здобути собі трагічну славу» [23, с. 221]. У даному контексті він відкликався до подій, котрі розділяло понад пів тисячі років – до використання австрійськими Габсбургами, успадкованого ними від угорських правителів, титулу «короля Галичини та Лодомерії» для легітимізації від'єднання у 1772 р. від І Речі Посполитої Галичини та її прилучення до Австрійської імперії. Тут також слід згадати, що Ф. Конечний, як прихильник політичного табору націонал-демократів, не лише негативно оцінював німецько-австрійську політику щодо Польщі й вважав

германські народи головними екзистенційними ворогами поляків на протязі усього їх існування, але й вважав таких же (а скоріше більш кривавих та безоглядних) загарбників у образі Російської імперії «меншим злом», а навіть потенційним союзником поляків у боротьбі проти «германської загрози». Принагідно відзначимо, що Ф. Конечний часто намагався у своїх історичних творах показати московських правителів талановитими далекоглядними державними мужами, оправдати чи замовчувати факти їх деспотичних вчинків. Особливо такий підхід контрастував із негативними оцінками князів із династії Рюриковичів, що правили в Україні, які у нього завжди виступали дикими варварами, кривавими злочинцями й бездумними політиками, що не мали жодного державницького хисту. Таким чином, предки українців у його концепції виступали варварською расою, яку полякам треба було або підкорювати й керувати нею, або винищувати у міжцивілізаційній боротьбі, натомість московіти поставали потенційними цінними союзниками, яких необхідно зображати із повагою та навіть трепетом перед їх силою й рішучістю.

Негативно оцінюючи спроби різноманітних представників династії Рюриковичів чи угорських правителів заволодіти престолом у Галичі, Ф. Конечний вважав, що єдиною подією, яка могла привести до реалізації справжніх інтересів саме автохтонного населення було утвердження на князівському троні Владислава Кормильчика. Історик вважав, що місцеве населення не бажало собі жодних правителів із руських чи угорських династій й усіма силами намагалось утвердити при владі лише справжнього поляка. Він вказував, що такі спроби відбувалися ще кінці XII ст., коли галичани буцімто просили як Казимира Справедливого, так і Лешка Білого самими стати їх володарями. Однак ці, сумлінно дотримуючись договорів із Володимиром Ярославовичем чи Романом Мстиславичем, нехтували такою можливістю й віддавали трон їм. Місцеве ж населення, розчарувавшись у князях із династії П'ястів, вирішило поставити собі «національним князем туземців» місцевого «поляка», «свояка, очільника боярів» Владислава [23, с. 222]. Дослідник у своїх твердженнях, що цей боярин був «репрезентантом крові ляхів, поляком й римським католиком», спирався виключно на твердження про те, що серед східних слов'ян не могло бути імені «Владислав». Так він наголошував, що «саме ім'я, цілком незнане східнослов'янському світу, вказує, що коріння його роду були у західнослов'янському світі» [23, с. 222]. Такі твердження про спроби «створити власну національну династію» були безпосередньо пов'язані із уявленнями Ф. Конечного про те, що населення Західної України мало польське походження, належало до одного із «лехітських племен» лендзян й продовжувало культивувати польські традиції, мову та навіть дотримуватися католицького віросповідання й у XIII ст. Саме бажанням об'єднатись із «такими ж поляками» історик пояснював й нібито спроби бояр віддати Галицький трон князям із династії П'ястів. Руйнівником устремлінь місцевих «поляків» створити власне князівство із своєю династією Ф. Конечний бачив уже угорців, які «цього разу погоджувалися уже на Рюриковича, лише б не на нового польського князя» [23, с. 222].

Доволі скептично Ф. Конечний оцінював й польсько-угорське порозуміння 1214 р. за яким угорський король Андрій II та краківський князь Лешек Білий утвердили на галицькому престолі угорського королевича Коломана одружуючи його із польською князівною Саломеєю. Для історика таке угорське панування, навіть у династичному союзі із поляками, було неприйнятним й оцінювалось як «загарбання» польських земель. Також він робив наголос на тому, що угорська сторона не дотрималась укладеного із Лешком договору й не віддала йому частину Червенських городів із Перемишлем та Любачевим [23, с. 222]. Зображаючи період панування Коломана науковець намагався відшукати у суспільно-політичних процесах в Галичині мотив міжцивілізаційної боротьби – він вказував, що угорці нібито хотіли повернути на свою сторону місцеве польське католицьке населення своєю політикою по переслідуванні православної церкви, яку сам дослідник вважав у Галичині чужою й привнесеною загарбниками Рюриковичами. Проти цього виступили «нащадки давніх дружинників», тобто мешканці Галичини, яких в уявленні Ф. Конечного, оселили там руські князі, припровадивши їх із сходу Київської держави [23, с. 223]. Ці прибульці також спровадили собі із сходу, із Новгороду, й відповідного їм руського князя із династії Рюриковичів – Мстислава Удалого. Історик оцінював самого князя як «виключно кондотьєра, що змінював поле діяльності й шукав собі кар'єри в іншій стороні» [23, с. 223]. Таким чином науковець робив наголос на хаотичному розвитку політичного життя в Галичині й у такому ж ключі оцінював усіх руських діячів, як осіб випадкових, недалеких та керованих виключно власними емоціями. Поруч із цим вчений фактично оминув згадки про те, що Мстислав міцно утвердився на галицькому престолі й довгий час там правив. Увесь час його правління дослідник описав лише як його «боротьбу проти угорців протягом кількох років, з якої він відступив

у такий самий спосіб, як перед тим Лешек Білий: видав свою дочку за Коломанового брата Андрія й віддав цій молодій парі Галич» [23, с. 223].

У підсумку можемо стверджувати, що історія правління князя Романа Мстиславича та боротьби за його спадок посідали помітне місце у розважаннях Ф. Конечного над історичними процесами, що розгорталися у Східній та Центральній Європі. Також слід відзначити, що в історичних дослідженнях Ф. Конечного помітна його значна схильність до конструювання узагальнень та спроб визначити загальні закономірності, котрі були побудовані на вибіркового ставленні до фактів та їх доволі однобокому трактуванні. Даний підхід дозволяв Ф. Конечному будувати доволі стрункі концепції історичного розвитку, що, втім, часто мало своєю зворотною стороною спрощення та викривлення історичної реальності. Також помітною є схильність дослідника до інтерпретації подій та процесів крізь призму власних право-націоналістичних поглядів й навіть упередженого расового підходу, що був елементом розробленої ним цивілізаційної теорії.

Список літератури

1. Гриневич Т. Історія Галицького та Волинського князівств у польській міжвоєнній історіографії. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. 2009. Вип. 13. С. 134–145.
2. Гриневич Т. Київська Русь в дискусіях польських істориків міжвоєнного часу. *Історіографічні дослідження в Україні*. 2010. Вип. 20. С. 278–297.
3. Беднарчук Ю. Історія правління князя Володимира Великого у працях польських істориків кінця XIX – першої третини XX ст. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія*. 2025. № 51. С. 120–130.
4. Беднарчук Ю. Історія походу Болеслава I Хороброго на Київ у польській історіографії другої половини XIX – першої третини XX ст. *Українські історичні студії*. 2024. № 16/58. С. 9–19.
5. Гриневич Т. Проблеми історії України в працях Ф. Конечного. *Українські та польські інтелектуали в другій половині XIX – першій третині XX ст.: співпраця, конфлікти, рецепція* / за ред. В. Тельвака. Херсон: ВД «Гельветика», 2019. С. 445–475.
6. Biliński P. Feliks Koneczny: 1862–1949: życie i działalność. Warszawa: Ad Astra, 2001. 248 s.
7. Błachowska K. Feliks Koneczny jako historyk Rosji – podstawy koncepcji. *Klio Polska. Studia i materiały z dziejów historiografii polskiej XIX–XX wieku*. 2012. T. 6. S. 169–196.
8. Kolbuszewska J. «Obcy» w refleksji Feliksa Konecznego. *Historia-Mentalność-Tożsamość. Rosja i Europa Zachodnia w polskiej i ukraińskiej historiografii XIX i XX wieku*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2013. S. 363–373.
9. Kuriański M. Feliksa Konecznego charakterystyka siedmiu cywilizacji. *Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne*. 2011. № 1. S. 117–123.
10. Skoczynski J. Koneczny. Teoria cywilizacji. Warszawa: Wydawnictwo IfiS PAN, 2003. 356 s.
11. Тельвак В. Перший том «Історії України-Руси» Михайла Грушевського в оцінках сучасників. *Історіографічні дослідження в Україні*. 2007. Вип. 17. С. 16–38.
12. Тельвак В. Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець XIX – 30-ті роки XX століття). Київ; Дрогобич, 2008. 494 с.
13. Тельвак В. Перший том «Історії України-Руси» М. Грушевського (до проблеми еволюції історико-теоретичних поглядів). *Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету*. 2000. Вип. 3. С. 252–256.
14. Тельвак В. Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського (кінець XIX – початок XX ст.). Дрогобич: Вимір, 2002. 236 с.
15. Тельвак В. Постать Михайла Грушевського в польській історіографії (кінець XIX – XX ст.). *Український історичний журнал*. 2006. № 5. С. 67–82.
16. Тельвак В. Грушевськознавство: методологічні проблеми поступу. *Краєзнавство*. 2010. № 3. С. 29–35.
17. Тельвак В. Постать Михайла Грушевського в історіографії Центрально-Східної Європи (кінець XIX – 30-ті роки XX століття). Дрогобич, 2012. 169 с.
18. Тельвак В. Монографічна грушевськіана: спроба узагальнення. *Гуржіївські історичні читання: Збірник наукових праць*. 2013. Вип. 6. С. 104–107.
19. Тельвак В. В., Тельвак В. П. Сучасне грушевськознавство: здобутки, втрати, перспективи. *Український історичний журнал*. 2021. № 5. С. 4–16.
20. Telvak V., Telvak V. Ukrainian historiography in the mirror of polish journalism (Mykhailo Hrushevsky contra Francishek Ravita-Gavrinsky). *Східноєвропейський історичний вісник*. 2018. № 7. P. 46–53.
21. Telvak V., Yanyshyn B., Telvak V. Between cooperation and conflict: Mykhailo Hrushevskyi through the eyes of Polish intellectuals of the late 19th and early 20th centuries. *Echa Przeszłości*. 2023. T. XXIV (2). S. 89–104.
22. Telvak V., Yanyshyn B. “Geschichte des Ukrainischen (Ruthenischen) volkes” of Mykhailo Hrushevsky in the discussions of the beginning of the XXth century. *Studia Historica Nitriensia*. 2021. T. 25. № 1. P. 71–90.
23. Koneczny F. Dzieje Rosji. T. I. Do roku 1449. Warszawa: Nakładem Spółki Wydawniczej Warszawskiej, 1917. 512 s.
24. Koneczny F. Dzieje Rosji od Najdawniejszych do Najnowszych czasów. Poznań; Lwów; Lublin; Łódź: Wydawnictwo M.Arcta w Warszawie, 1921. 296 s.
25. Koneczny F. O pierwotnej polskości Ziemi Chełmskiej i Rusi Czerwonej. Warszawa: Druk. Art. K. Kopytowski i S-ka, 1920. 32 s.
26. Koneczny F. Dzieje Polski za Piastów. Kraków: Księgarnia spółki wydawniczej polskiej, 1902. 408 s.
27. Koneczny F. Polskie Logos a Ethos. Roztrząsanie o znaczeniu i celu Polski: w 2 t. Poznań; Warszawa: Księgarnia św. Wojciecha, 1921. T. 1. 308 s.

28. Koneczny F. Polskie Logos a Ethos. Roztrząsanie o znaczeniu i celu Polski: w 2 t. Poznań; Warszawa: Księgarnia św. Wojciecha, 1921. T. 2. 316 s.
29. Koneczny F. Polska między Wschodem i Zachodem. Londyn: Dom wydawniczy “Ostoja”, 2004. 42 s.

References

1. Hrynevych, T. (2009). History of the Galician and Volyn principalities in Polish interwar historiography. *Drohobych local history collection*, 13, 134–145 [in Ukrainian].
2. Hrynevych, T. (2010). Kyivan Rus in the discussions of Polish historians of the interwar period. *Istoriografichni doslidzhennya v Ukraini [Historiographical research in Ukraine]*, 20, 278–297 [in Ukrainian].
3. Bednarchuk, J. (2025). History of the rule of prince Volodymyr the Great in the works of Polish historians of the end of the 19th – first third of the 20th century. *Scientific notes of the Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky. Series: History*, 51, 120–130 [in Ukrainian].
4. Bednarchuk, J. (2024). The history of the campaign of Boleslav I the Brave to Kyiv in Polish historiography of the second half of the 19th – first third of the 20th century. *Ukrainski istorychni studii [Ukrainian Historical Studies]*, 16(58), 9–19 [in Ukrainian].
5. Hrynevych, T. (2019). Problems of the history of Ukraine in the works of F. Konechny. *Ukrainian and Polish intellectuals in the second half of the 19th – first third of the 20th century: cooperation, conflicts, reception*, 445–475. Kherson [in Ukrainian].
6. Biliński, P. (2001). Feliks Koneczny: 1862–1949: Life and Work. Warszawa [in Polish].
7. Błachowska, K. (2012). Feliks Koneczny as a Historian of Russia – Basic Concepts. *Klio Polska. Studies and Materials from the History of Polish Historiography of the 19th–20th Centuries*, 6, 169–196 [in Polish].
8. Kolbuszewska, J. (2013). “The Stranger” in the Reflections of Feliks Koneczny. *History-Mentality-Identity. Russia and Western Europe in Polish and Ukrainian Historiography of the 19th and 20th centuries*, 363–373. Gdańsk [in Polish].
9. Kurianski, M. (2011). Feliks Koneczny’s Characteristics of Seven Civilizations. *Legnica Theological and Historical Studies*, 1, 117–123 [in Polish].
10. Skoczynski, J. (2003). Koneczny. Theory of Civilization. Warszawa [in Polish].
11. Telvak, V. (2007). The first volume of Mykhailo Hrushevsky’s “History of Ukraine-Rus” in the assessments of contemporaries. *Istoriografichni doslidzhennia v Ukraini. [Historiographical research in Ukraine]*, 17, 16–38 [in Ukrainian].
12. Telvak, V. (2002). Theoretical and methodological bases of historical views of Mykhailo Hrushevsky (end of the XIX – beginning of the XX century). Drohobych [in Ukrainian].
13. Telvak, V. (2000). The first volume of M. Hrushevskyi’s “History of Ukraine-Rus” (on the problem of the evolution of historical-theoretical views). *Naukovi zoshyty istorychnoho fakultetu Lvivskoho natsionalnoho universytetu [Scientific notebooks of the Faculty of History of Lviv National University]*, 3. S. 252–256 [in Ukrainian].
14. Telvak, V. (2006). The figure of Mykhailo Hrushevskyi in Polish historiography (late 19th – 20th centuries). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal [Ukrainian historical magazine]*, 5, 67–82 [in Ukrainian].
15. Telvak, V. (2008). The creative heritage of Mykhailo Hrushevskyi in the estimation of contemporaries (end of the 19th – 30s of the 20th century). Kyiv; Drohobych [in Ukrainian].
16. Telvak, V. (2010). Hrushevsky studies: methodological problems of progress. *Kraieznavstvo [Local history]*, 3, 29–35 [in Ukrainian].
17. Telvak, V. (2012). The figure of Mykhailo Hrushevskyi in the historiography of Central-Eastern Europe (end of the 19th – 30s of the 20th century). Drohobych [in Ukrainian].
18. Telvak, V. (2013). Monographic Hrushevskiana: an attempt at generalization. *Hurzhiivski istorychni chytannia [Gurzhiiv historical readings]*, 6, 104–107 [in Ukrainian].
19. Telvak, V. V., Telvak, V. P. (2021). Modern Hrushevsky science: gains, losses, prospects. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal [Ukrainian historical magazine]*, 5, 4–16. [in Ukrainian].
20. Telvak, V., Telvak, V. (2018). Ukrainian historiography in the mirror of polish journalism (Mykhailo Hrushevsky contra Francishek Ravita-Gavronsky). *Skhidnoevropeyskyi istorychnyi visnyk [European Historical Bulletin]*, 7, 46–53 [in English].
21. Telvak, V., Yanyshyn, B., Telvak, V. (2023). Between cooperation and conflict: Mykhailo Hrushevskyi through the eyes of Polish intellectuals of the late 19th and early 20th centuries. *Echa Przeszłości, XXIV/2*, 89–104.
22. Telvak, V., Yanyshyn, B. (2021). “Geschichte des Ukrainischen (Ruthenischen) volkes” of Mykhailo Hrushevsky in the discussions of the beginning of the XXth century. *Studia Historica Nitriensia*, 25(1), 71–90 [in English].
23. Koneczny, F. (1917). History of Russia. T. I. To the Year 1449. Warszawa [in Polish].
24. Koneczny, F. (1921). History of Russia from the Earliest to the Most Recent Times. Poznań; Lviv; Lublin; Łódź [in Polish].
25. Koneczny, F. (1920). On the Primitive Polishness of the Chelm Land and Red Ruthenia. Warszawa [in Polish].
26. Koneczny, F. (1902). History of Poland under the Piast Dynasty. Kraków [in Polish].
27. Koneczny, F. (1921). Polish Logos and Ethos. Discussion of the Meaning and Purpose of Poland: in 2 vol. Vol. 1. Poznań; Warszawa [in Polish].
28. Koneczny, F. (1921). Polish Logos and Ethos. Discussion of the Meaning and Purpose of Poland: in 2 vol. Vol. 2. Poznań; Warszawa [in Polish].
29. Koneczny, F. (2004). Poland between East and West. London [in Polish].